

FORUNDERSØGELSE
OVERORDNET VISION

Skals Å- Rødsø - subregion N30-8

Natura 2000-område nr. 30: Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals, Simsted og Nørre Ådale samt Skravad Bæk

Figur 1. Billedet viser Skals Å med høj vandstand og Rødsø i baggrunden.

Viborg Kommune, 2021

VIBORG
KOMMUNE

Indhold

Projektområdet generelt	3
Oversigt	3
Kortlagt habitatnatur	4
§3-natur	5
Fredning	7
Vandløb og grøfter	8
Andre forhold	10
Trusler mod områdets naturværdier	16
Nuværende pleje	16
Ejerstruktur	16
Drift og driftshistorie	18
Overordnet vision for området	19
Indledende overvejelser om de næste trin	19
Interessentundersøgelse	19
Botanisk forundersøgelse	19
Hydrologisk forundersøgelse	19
Relevante aktioner	19

Ansvarsfraskrivelse:

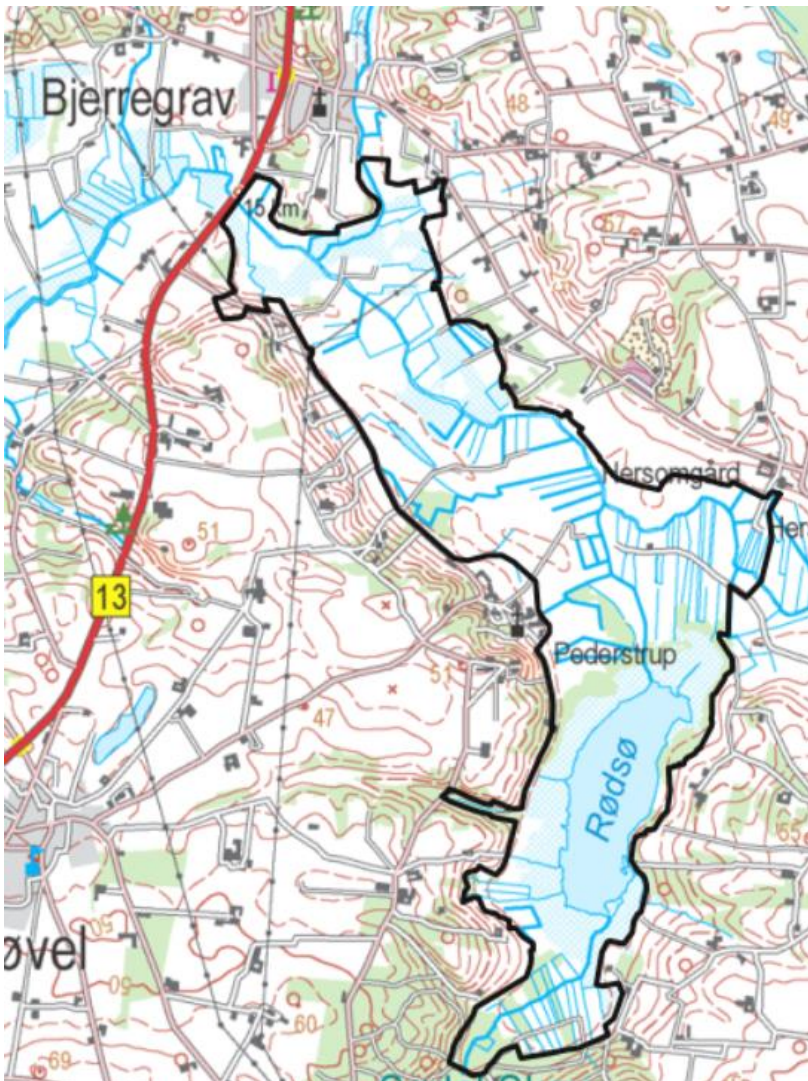
Oplysningerne i denne rapport afspejler kun forfatterens holdning.
EU-Kommissionen er ikke ansvarlig for nogen brug af disse oplysninger.

Projektområdet generelt

Oversigt

Skals Å indgår i Natura 2000-område nr. 30 Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals, Simsted og Nørre Ådal samt Skravad Bæk og er et af landsdelens større vandløb, som strækker sig fra Fussing i Randers Kommune, går gennem Mariagerfjord Kommune og løber gennem den nordlige del af Viborg Kommune før den munder ud i Hjarbæk Fjord. Sammenlagt er åen ca. 38km lang. På den del af strækningen, der løber gennem Viborg Kommune, er ådalen generelt bred med flere mindre tilløb, også fra søer.

Subregion N30-8 omfatter omkring 5,3 km af Skals Å, 1 km af Naundrup Møllebæk, der løber ud i Skals Å samt Rødsø, der også løber ud i Skals Å. Regionen er 750ha. Se oversigtskortet i Figur 2.

Figur 2. Oversigtskort over subregion N30-8.

Ådalen er altovervejende drænet og opdyrket, men også med en stor andel af lavbundsjord omkring Rødsø.

Der er søgt om realisering til lave et vådområdeprojekt langs Skravad Bæk og Naundrup Møllebæk i september 2021. Projektområdet er på 64 ha, og 8,8 ha ligger i subregion N30-8, mens den resterende del ligger i N30-6 (Skravad Bæk). Viborg Kommune har i maj-juni 2021 lavet en forundersøgelse, der har vist en generel positiv indstilling blandt lodsejerne. I arbejdet med vådområdet, søges der en tæt koordination mellem projektet og aktiviteterne indenfor NATUREMAN.

Kortlagt habitatnatur

Der er 83,1 ha med kortlagte naturtyper i subregionen, som strækker sig over 750 ha. Størstedelen er våde skovnaturtyper, som ligger omkring Rødsø. Der er kortlagt 42,5 ha skovbevokset tørvemose og 13,1 ha elle- og askeskov. Der er også små forekomster af bøg på mor (0,4 ha) og ege-blandskov (5,3 ha) Ingen af skovnaturtyperne er tilstandsvurderet.

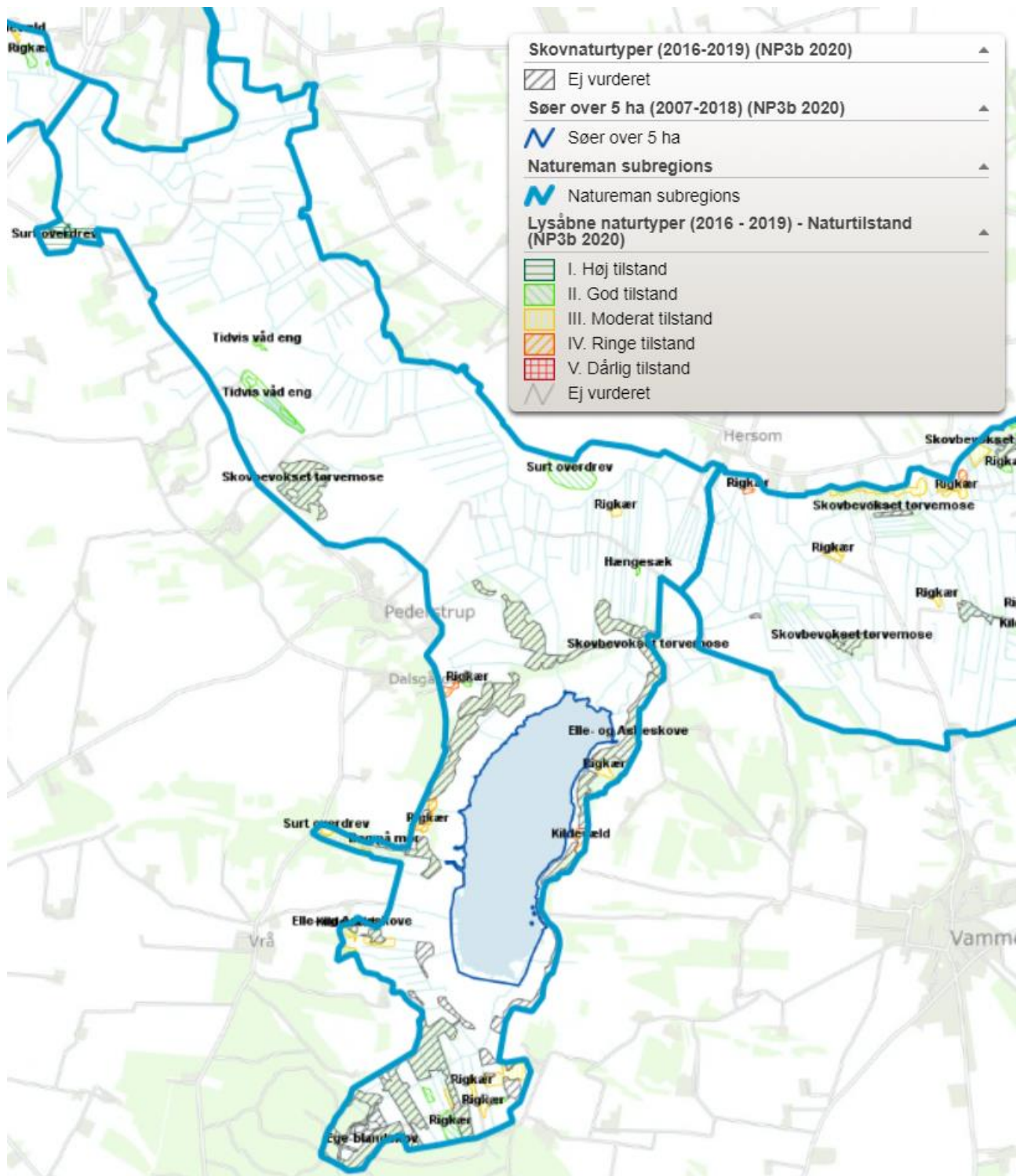
Derudover findes der 7,3 ha surt overdrev, hvor 7 ha er i høj og god tilstand. Tilstanden er påvirket negativt af en for høj andel af middelhøje græsser og urter, som hænger sammen med, at der kun er græsning på halvdelen af overdrevsarealet.

Der er 6,2 ha rigkær, især omkring Rødsø. Der er 1,7 ha i god tilstand og de resterende 4,4 ha er i moderat tilstand. Rigkærene er især påvirket af dræning og er præget af højt voksende vegetation og i mindre grad tilgroning med træer. Omkring 2 ha af rigkærene afgræsses.

Der er kortlagt 3,7 ha med kildevæld, hvor 0,1 ha er i høj tilstand, 2 ha er i moderat tilstand og 1,5 ha er i ringe tilstand. De negative påvirkninger skyldes især dræning af perifere og ikke vedligeholdte grøfter samt højt voksende vegetation. Der er stort set ingen pleje af kildevældene.

Alle 2,7 ha tidvis våd eng er i god tilstand, men er præget af højt voksende vegetation, hvilket skyldes, at der ikke er græsning i de tidvise våde enge. Der er kortlagt 0,3 ha hængesæk, som er i god tilstand. Endelig er der også kortlagt brunvandede og næringsrige søer, herunder Rødsø.

Der er ikke fundet nogen fokusarter inden for subregion N30-1 i forbindelse med NOVANA overvågningen. Kildevælds, skæv- og sumpvindelsnegl er eftersøgt men ingen af de tre arter af vindelsnegle er fundet.

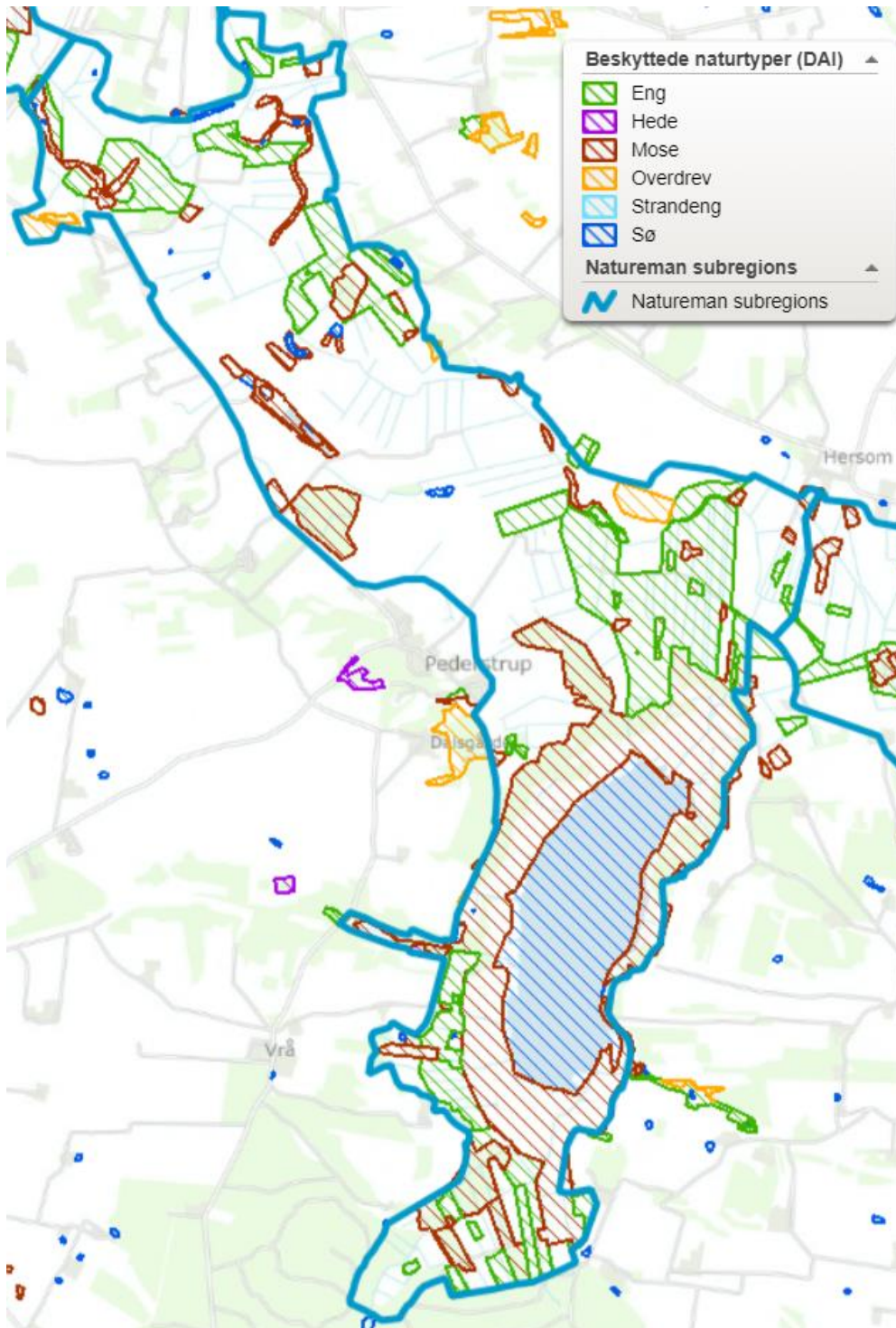
Figur 3. NOVANA data kortlægning 2016-2019.

§3-natur

Der er 379,4 ha beskyttet natur i subregionen, hvor de største sammenhængende områder med hovedsagelig mose ligger omkring Rødsø. I den resten af subregionen er der større engområder og mindre moser spredt omkring. Der er registreret nogle få overdrev og småsøer.

20 % af den beskyttede natur er også kortlagt habitatnatur.

Rødsø er 117 ha, og meget lavvandet med en gennemsnitsdybde på 0,7m, hvilket har medført at en stor del af vandspejlet er tilgroet i rørskov. Den lave vandstand skyldes en regulering af søen i starten af 1900-tallet samt en yderligere sænkning i 70'erne. Den er målsat til god økologisk tilstand i statens vandområdeplaner. Den nuværende tilstand er dårlig pga. vurderingen af fytoplankton og makrofytter. Bunden er dækket af blødt mudder, som hvirvler op i blæsevejr. Derfor kan makrofytter ikke vokse på bunden. Søen har en høj intern belastning af næringsstoffer.

Figur 4. Beskyttet natur i subregionen.

Fredning

Landskabsfredningen Nordmandshede ligger i den nordlige del af subregionen.

Overfredningsnævnets kendelse af 3. juni 1931 om fredning af Nordmandshede: fredningen er sket for at sikre et landskabeligt og historisk værdifuldt område. Fredningen er sammenfaldende med et kortlagt surt overdrev i høj tilstand med gamle hulveje, der i middelalderen førte til Løvel Bro, der var passage over Skals Å på Hærvejen.

Af fredningsbestemmelserne fremgår, at området ikke må bebygges eller tilplantes. Fredningskendelsen fastsætter, at arealerne skal bevares i deres nuværende tilstand. Kommunen sikrer at arealerne ikke gror til gennem at sørge for afgræsning af de lysåbne arealer.

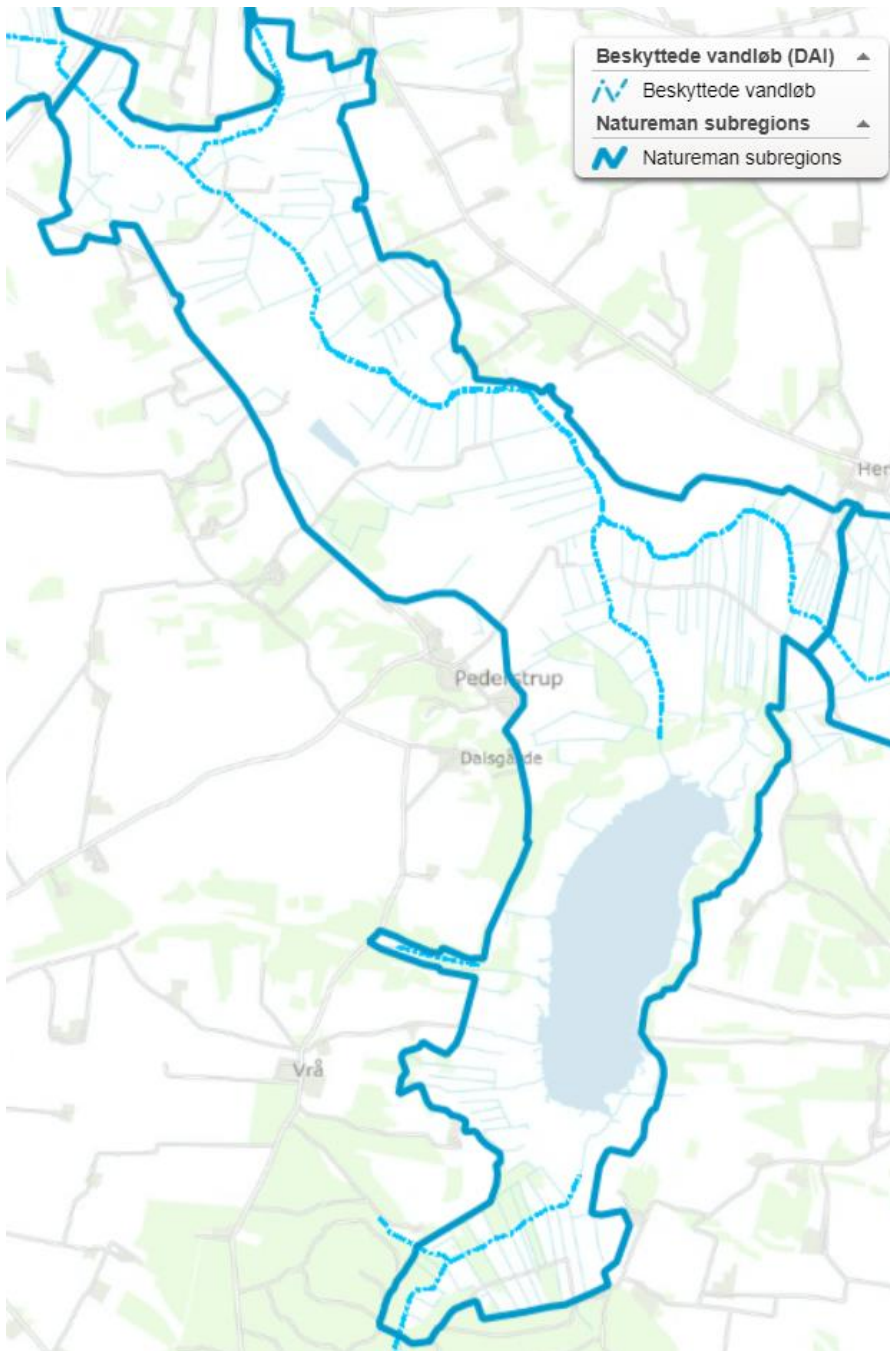
Figur 5. Fredninger i subregionen.

Vandløb og grøfter

Der er flere vandløb i subregionen, som er forbundet i samme vandløbssystem. Skovbækken løber mod nord til Rødsø, og Rødå er afløbet fra søen, som løber ud i Skals Å. Vrå vandløb er et mindre vandløb, der løber ud i Rødsø fra vest. I den nordlige del af subregionen løber Naundrup Møllebæk 1 km, før den løber ud i Skals Å.

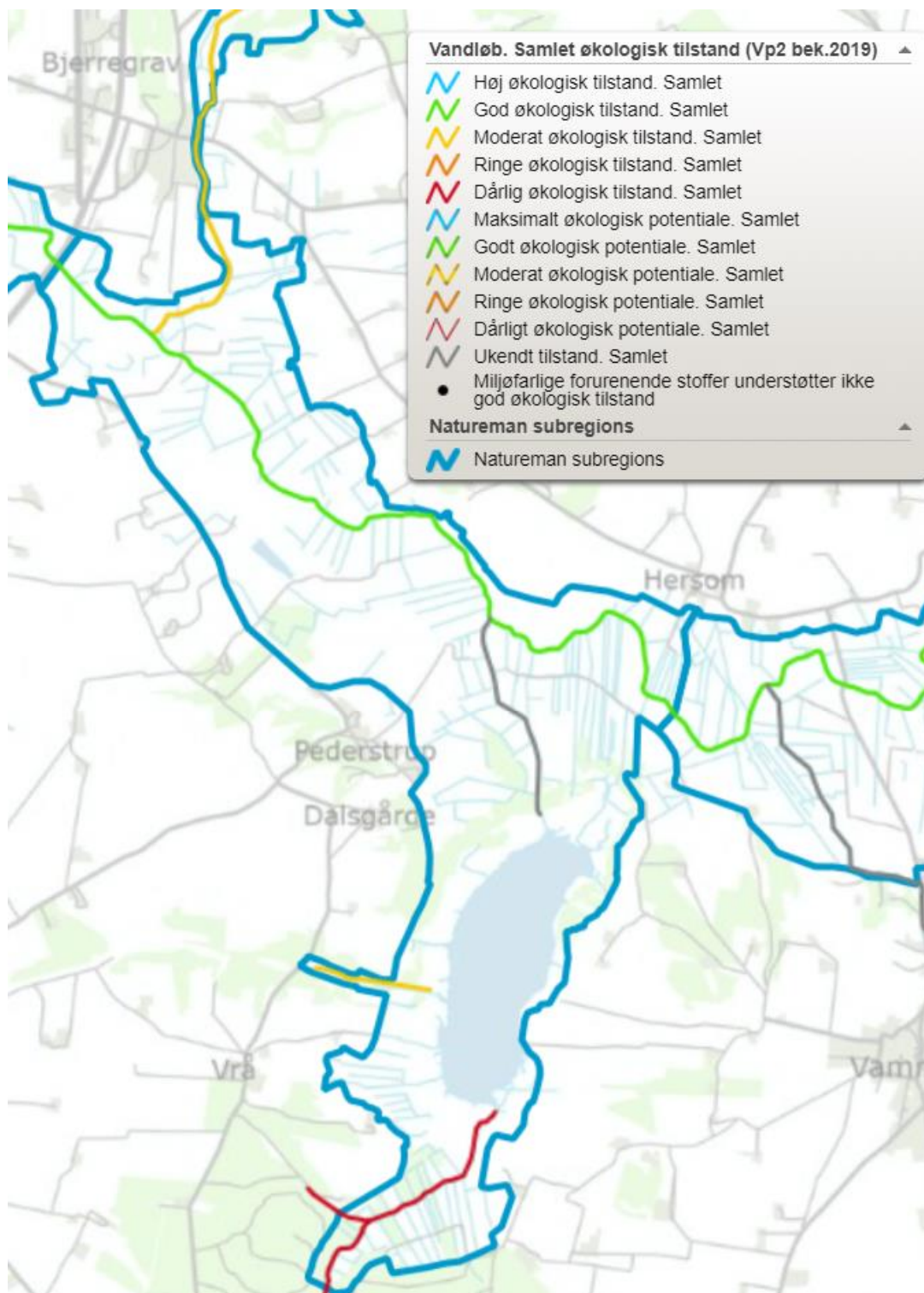
Skals Å er levested for bilag IV arterne Odder og Grøn kølleguldsmed.

Subregionen har mange grøfter, der afvander landbrugsarealer og beskyttede enge.

Figur 6. Beskyttede vandløb og grøfter i subregionen.

Rødå har på strækningen syd for Rødsø dårlig økologisk tilstand, mens den økologiske tilstand for Rødå på strækningen nord for Rødsø er ukendt. Skals Å har god økologisk tilstand, og Naundrup Møllebæk er i moderat økologisk tilstand.

Figur 7. Kortet viser den samlede økologiske tilstand i vandløbene efter vandområdeplanerne 2015-2021.

Andre forhold

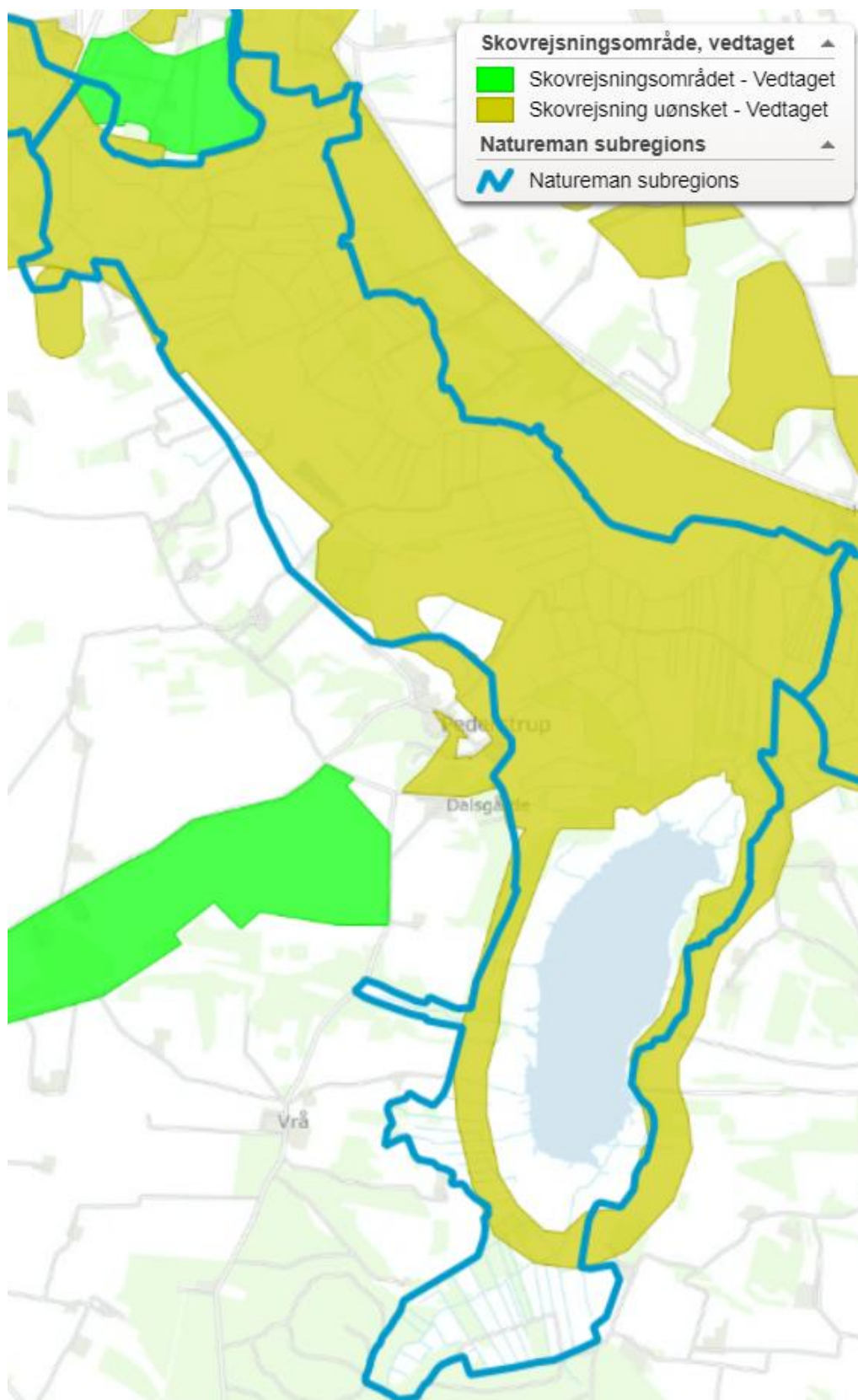
Andre forhold omhandler hovedsageligt den gældende kommuneplan, som omfatter arealer med naturbeskyttelsesinteresser, uønsket skovrejsning, bevaringsværdigt landskab, værdifulde landbrugsområder samt lavbundsarealer, som alle har udpegninger inden for subregionen. Desuden er fredede fortidsminder i subregionen angivet.

Alle arealer indenfor subregionen er udpeget som naturbeskyttelsesområde.

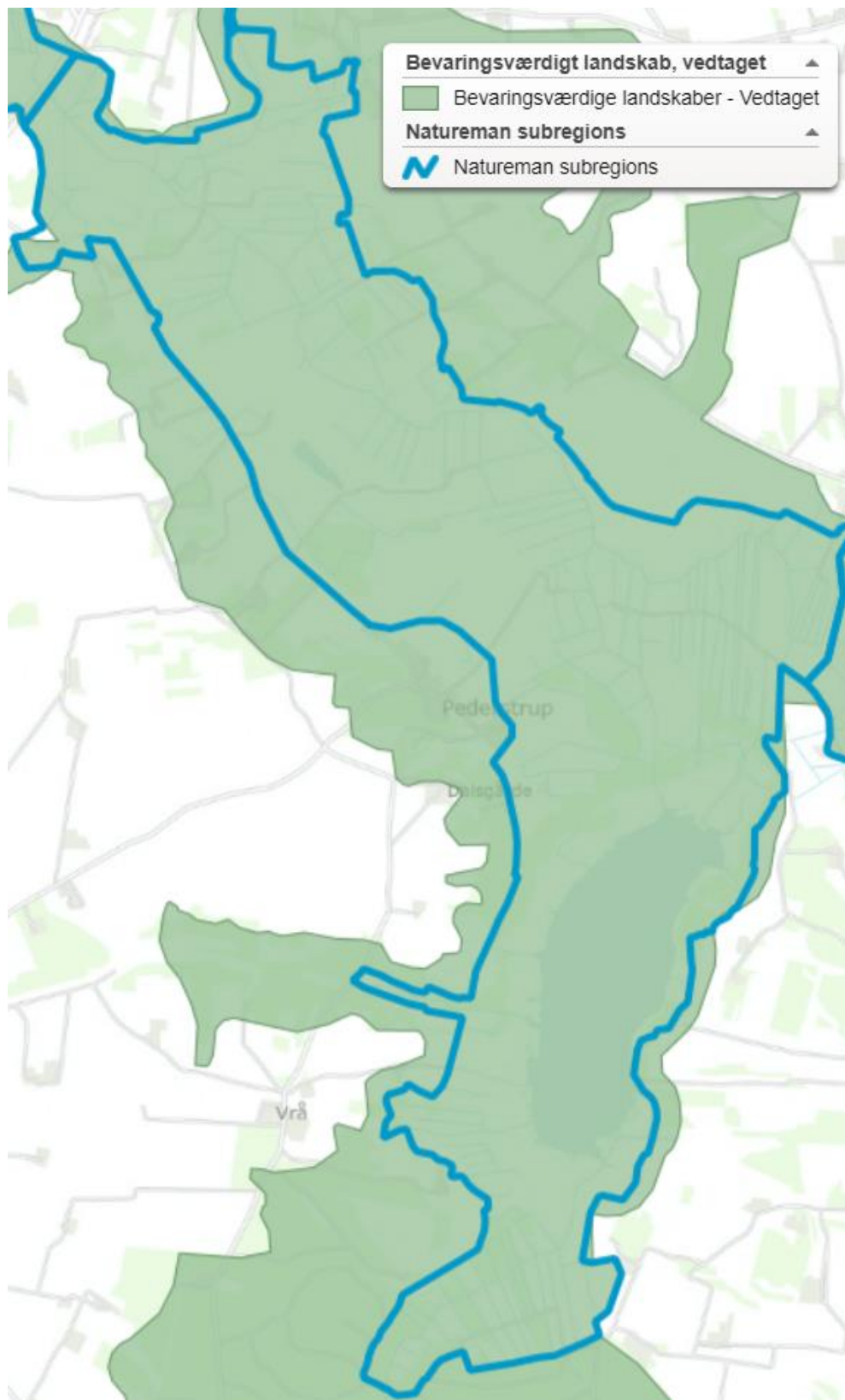
Figur 8. Arealer udpeget som naturbeskyttelsesområde i subregionen.

Skovrejsning er uønsket i subregionen på nær syd for Rødsø.

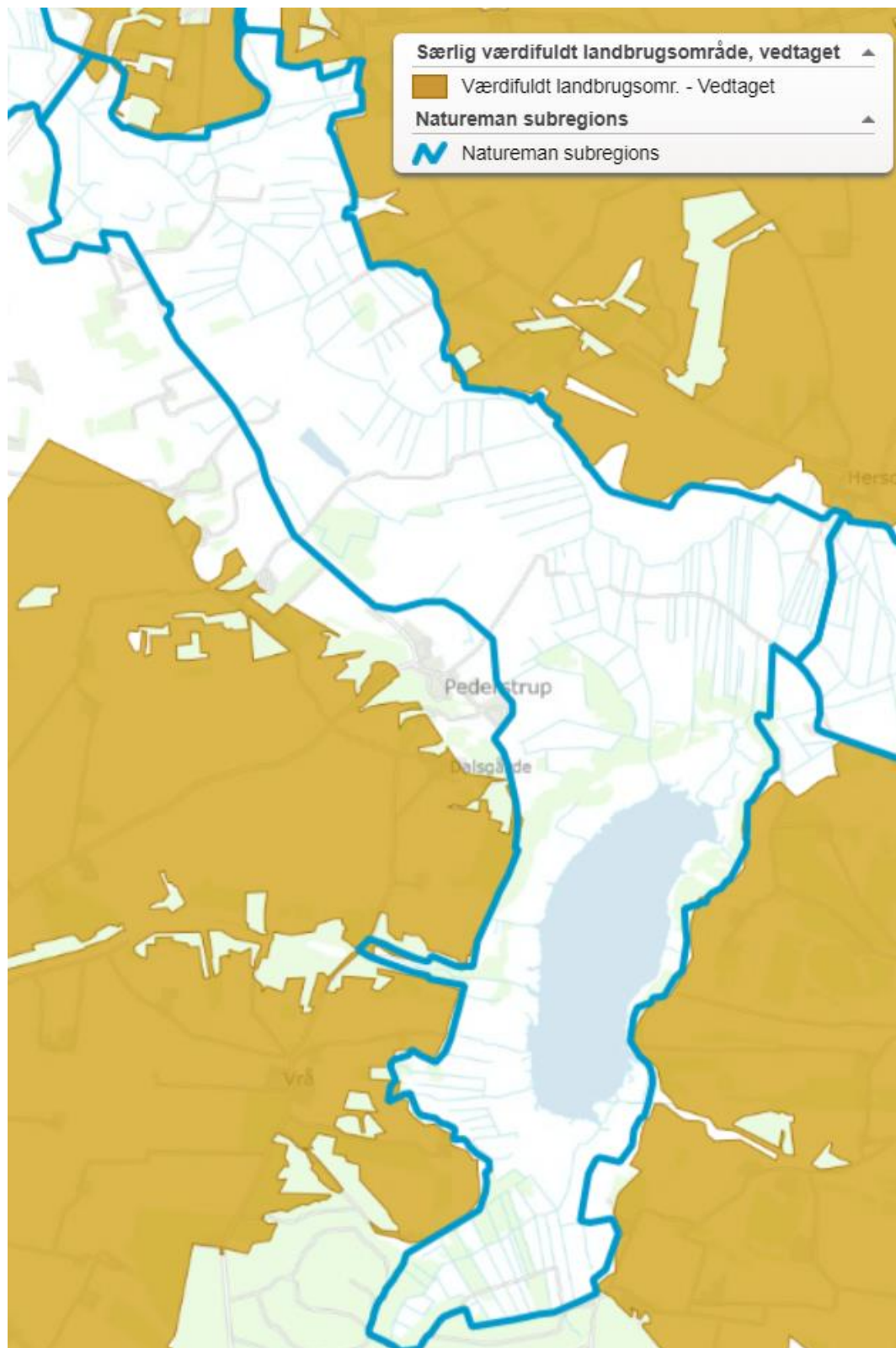
Figur 9. Arealer, hvor skovrejsning er ønsket og uønsket i subregionen.

Hele subregionen er udpeget som bevaringsværdigt landskab.

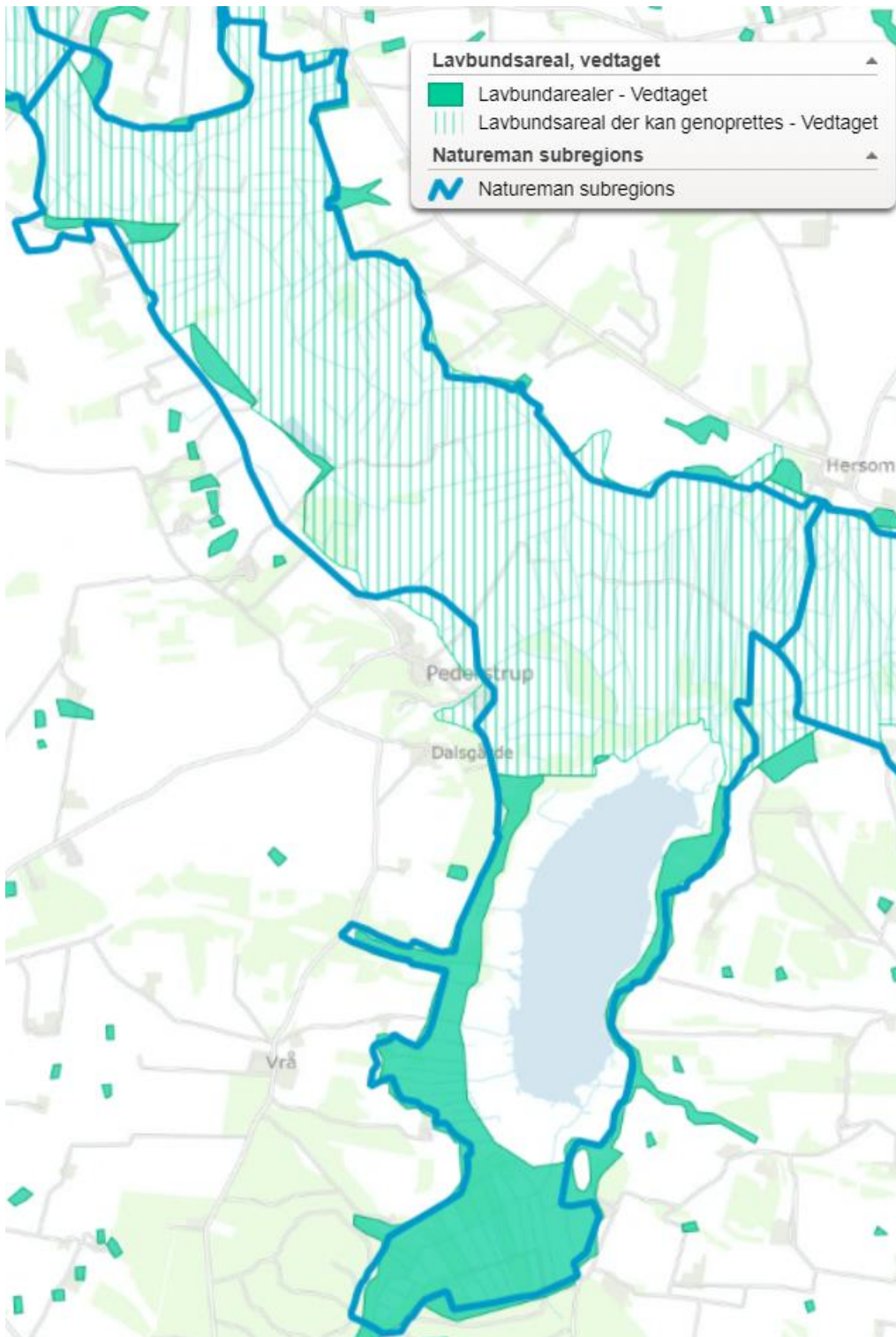
Figur 10. Bevaringsværdige landskaber i subregionen.

Der er ingen udpegninger af særligt værdifulde landbrugsområder i subregionen.

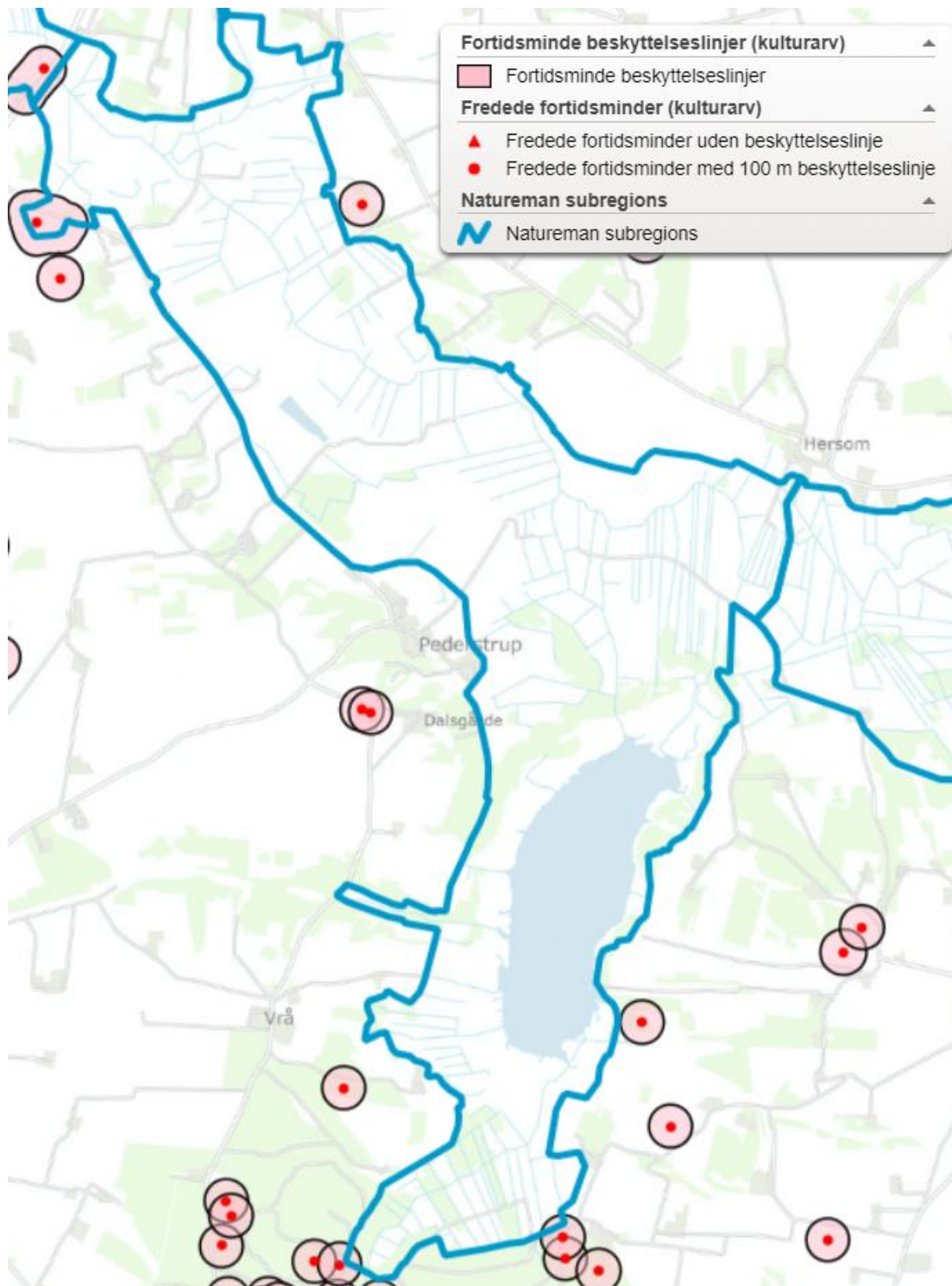
Figur 11. Særligt værdifulde landbrugsarealer i subregionen.

Omkring Rødsø og syd for er der lavbundsarealer, mens den nordlige del af subregionen er udpeget som lavbundsarealer, der kan genoprettes.

Figur 12. Udpegninger af lavbundsarealer og lavbundsarealer der kan genoprettes i subregionen.

Der er enkelte fredede fortidsminder, som ligger delvist indenfor subregionen.

Figur 13. Fredede fortidsminder og deres beskyttelseslinjer indenfor subregionen.

Trusler mod området naturværdier

Tilgroning med højt græs og urter og begyndende opvækst af træer og buske er ifølge basisanalysen de vigtigste trusler mod området rigkær, kildevæld og hængesække. Det skyldes manglende drift, men analysen viser også at den eksisterende drift ikke alle steder er tilstrækkelig til at forhindre tilgroning i de våde partier.

Dræning er et stort problem for nogle af de våde naturtyper, hvor 66% af kildevæld og 90% af rigkær er drænet i større eller mindre grad.

Nuværende pleje

Omkring halvdelen af de sure overdrev græsses, og en tredjedel af rigkærene har drift i form af enten hø-slet eller græsning. De øvrige våde naturtyper er stort set uden drift.

Der er græsning med grundbetaling på 47,5 ha og slet med grundbetaling på 14,3 ha.

Der er i 2020 givet tilskud til hegning og klargøring til græsning på 10,42 ha i den nordlige del af projektområdet syd for Bjerregrav.

Ejerstruktur

Der er 109 lodsejere i subregionen. 64 % af lodsejerne ejer 1-3 matrikler og de 3 lodsejere med flest matrikler ejer hhv. 8, 10 og 14 matrikler. Så der er tale om mange lodsejere med få matrikler. Nord for Skals Å og syd for Rødsø er matriklerne små og smalle, mens der syd for Skals Å er tale om større matrikler.

Der ligger ingen gårde i subregionen, men der ligger flere husdyrbrug rundt om, som ejer jord i subregionen.

Figur 14. Ejerstruktur. Hver lodsejer er markeret med sin egen farve på matrikelniveau, og subregionen er afgrænset med sort.

Drift og driftshistorie

På de større matrikler syd for Skals Å dyrkes der vinterrug, vinterhvede og vårbyg. Ellers drives arealerne med permanent græs og MVJ-græs eller ligger uden omdrift.

Arealerne umiddelbart op til subregionen er i høj grad i omdrift med vinterrug, majs og vårbyg, men der er også mange arealer med permanent græs, der ikke er i omdrift. Desuden er der store skovområder syd for Rødsø og i mindre grad vest for.

Husdyrbrugene omkring subregionen er hovedsageligt kvægbedrifter, ligeligt fordelt mellem bedrifter med 15-150 dyreenheder og over 150 dyreenheder. Der er en enkelt svinebedrift i Pederstrup med over 150 dyreenheder.

Figur 15. Dyrkede afgrøder i subregionen (data fra 2019). Subregionen er markeret med sort.

Overordnet vision for området

Hensigtsmæssig hydrologi søges genetableret i subregionen, som er meget præget af grøfter. Langs med Skals Å er der udpeget lavbundsarealer, der kan genoprettes, så der er potentiale for at lave et lavbundsprojekt i subregionen.

De våde kortlagte naturtyper er koncentreret omkring Rødsø, men mangler afgræsning. Der er desuden potentiale for sammenbinding og udvidelse af rigkærene og kildevældene ved Rødsø.

Indledende overvejelser om de næste trin

Interessentundersøgelse

I den nordlige del af subregionen har Viborg Kommune lavet en forundersøgelse til et vådområdeprojekt langs Naundrup Møllebæk, som løber ud i Skals Å. Den ejendomsrettet forundersøgelse, der er udført i maj-juni 2021, har kortlagt at lodsejerne generelt er positivt indstillet til et vådområdeprojekt, især hvis der bliver mulighed for at lave jordfordeling i forbindelse med realiseringen. Det er vigtigt at følge op på de muligheder der identificeres og som kan indeholdes i NATUREMAN.

I resten af sub-regionen koncentrerer indsatsen om de arealer, som vil blive identificeret i den botaniske forundersøgelse (se næste afsnit) og de lodsejere som ejer disse arealer.

Botanisk forundersøgelse

Der er foretaget NOVANA kortlægning af habitatnatur i subregionen i 2017.

I 2022 vil der blive foretaget en botanisk gennemgang af en række lokaliteter, hvor Viborg Kommunes medarbejdere vurderer, at der er behov for en indsats for at forbedre og genoprette naturtyperne rigkær, kildevæld og overdrev. Denne undersøgelse vil derefter danne grundlag for det videre arbejde i subregionen.

Hydrologisk forundersøgelse

På baggrund af visionsrapporten vurderes det at være relevant at gennemføre hydrologiske undersøgelser i subregionen, som i høj grad er drænet.

Relevante aktioner

A1: Forundersøgelser af udvalgte områder, interessentundersøgelser samt forberedelse af projekter og udbud

A2: Udarbejdelse af ansøgninger til sammenhængende afgræsning og facilitering af komplementære projekter

C1: Etablering af græsning

C2: Etablering af hensigtsmæssig hydrologi

C4: Rydning af uønsket vegetation

E5: Naturpleje som driftsgren